

Naziv: Istina ili laž?

Tema: Lažne vijesti (fake news) – kako kritički pristupati sadržajima na internetu

Dobna skupina: 5. razred

Ciljevi:

- Utvrditi osnovne elemente vijesti
- Upoznati učenike s glavnim karakteristikama lažnih vijesti
- Objasniti razliku između informacija i dezinformacija
- Kritički analizirati informacije s društvenih mreža

Ishodi nastavne jedinice:

- procijeniti važnost kritičke analize informacije
- definirati i objasniti glavne karakteristike lažnih vijesti
- osposobiti učenike za kritičko vrednovanje medija – primijeniti stečena znanja u svakodnevnom primanju informacija

Potrebni materijali: računalo s pristupom internetu, projektor, pisač, papir

Trajanje radionice: 2 školska sata

Scenarij radionice

Uvodni dio (15 minuta)

Aktivnost 1: Definiranje pojmova

U uvodnom dijelu raspravljamo s učenicima i definiramo pojam vijesti i pomoću alata Mentimeter osnovne elemente koje mora zadovoljiti svaka vijest: istinitost, aktualnost, jasnoća, pravodobnost, preciznost. Otkrivamo da vijest mora odgovoriti na šest pitanja: tko? što? kada? gdje? kako? zašto?.

Raspravljamo o razlici između tiskanih vijesti i vijesti na internetu, a kroz razgovor dolazimo i do pojma lažnih vijesti kao medijskog izvještaja koji sadrži informacije koje ne odgovaraju činjenicama, a objavljena je s namjerom obmanjivanja čitatelja.

Glavni dio (60 minuta)

Aktivnost 2: Istraživački zadatak (30 minuta)

Učenici istražuju istinite i lažne vijesti – videozapise, slike, članke te uočavaju i bilježe sličnosti i razlike među njima. U ovom dijelu upoznajemo pravila za izradu „prave“ vijesti i zaključujemo:

- vijesti uvijek moraju opisati istinu,
- događaj koji se opisuje mora se pojasniti točnim i provjerenim činjenicama,
- novinar mora biti pošten i nepristran.

Učenici sastavljaju popis elemenata po kojima možemo otkriti da je neka vijest lažna i izrađuju zajednički dokument.

Kako prepoznati lažne vijesti?

- Provjeri stranicu – svrhu, podatke o kontaktu
- Provjeri autora – pokušaj saznati je li to stvarna osoba
- Provjeri slike i snimke – jesu li autentični? (Google napredno pretraživanje može pomoći)
- Pročitaj cijeli članak - ako je naslov upadljiv, možda samo žele sakupiti što više klikova, nastaju u svrhu propagande, dezinformiranja i zastrašivanja javnosti

- Možda se radi o šali - u svrhu parodije, satire, ili privlačenja pažnje – provjeri izvore, možda je riječ samo o zabavi
- Provjeri datum objave – ako je jučer objavljeno ne znači da je nova vijest
- Dodatni izvori – provjeri dodatne stranice, sadrže li one činjenice koje podupiru vijest
- Imaju čudne URL adrese – mnogo velikih tiskanih slova u naslovu
- Razmisli o svojim stavovima – oni bi također mogli utjecati na prosudbu

Aktivnost 3: Izrada vlastitih vijesti (30 minuta)

Učenici su podijeljeni u parove i svaki par odabire naslov teme na temelju koje treba napisati istinitu i lažnu vijest. Teme se odabiru vezano za aktualna događanja u društvu i koje su zanimljive određenoj dobi učenika. Jedan učenik piše istinitu vijest i mora se pridržavati pravila za izradu vijesti, a drugi lažnu i ne mora se pridržavati pravila. Kratki članak pišu u Word dokumentu, a kao naslovnu sliku umeću slike koje izrađuju u online generatorima lažnih vijesti na stranicama <https://breakyourownnews.com/> ili <https://www.onlinevijesti.com/>.

Nakon čitanja njihovih vijesti slijede komentari tko je bio najuspješniji u pisanju vijesti i zašto. Učenici zaključuju da je kod lažnih vijesti glavni cilj privlačenje pozornosti: novinari krše etička pravila svoje struke, pažnja se skreće na beznačajne događaje, zadiru u privatni život i često takve vijesti sadrže uznemirujuće fotografije. Njima se pridobiva se brojna publika, a reklame medijima donose veliku zaradu.

Završni dio (15 minuta)

Na nastavnom listiću učenici dobivaju deset savjeta kako prepoznati lažnu vijest iz Priručnika s radnim listićima za roditelje, nastavnike i stručne suradnike koji je objavilo *Društvo za komunikacijsku i medijsku kulturu – DKMK 2018. godine*.

10 savjeta kako prepoznati lažnu vijest

1. Nemojte pročitati samo naslov
2. Provjerite tko je objavio vijest
3. Provjerite impresum
4. Provjerite datum i vrijeme objave
5. Provjerite tko je autor
6. Provjerite korištene poveznice i izvore
7. Provjerite upitne citate i fotografije
8. Čuvajte se potvrde vaših stavova
9. Provjerite vijest kod drugih izvora
10. Razmislite prije nego podijelite

Aktivnost 5: Kviz za provjeru naučenog o lažnim vijestima

Učenici rješavaju kviz u Kahoot-u (<https://create.kahoot.it/details/84c66241-433d-49c4-bcc6-ffad9f46a51f>). To je ujedno i provjera što su novo naučili o lažnim vijestima i primjeni stečenih znanja prilikom primanja različitih informacija u svakodnevnom životu.

Izvori:

- <https://www.onlinevijesti.com/>
- <https://medijskapismenost.raskrinkavanje.ba/oblici-manipulacija-i-kome-se-obratiti-ako-ih-uocite/koji-sve-oblici-medijskih-manipulacija-postoje/lazna-vijest/>
- <https://www.medijskapismenost.hr/wp-content/uploads/2018/04/lazne-vijesti.pdf>
- <https://hrcak.srce.hr/file/338639>
- <https://www.dansigurnijeginterneta.org/index.php/materijali-i-savjeti/>
- <http://dkmk.hr/>